

Odborné stanovisko vydané podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Poradňa pre občianske a ľudské práva doručila 17. júla 2024 Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej v texte ako „*Stredisko*“) žiadosť o vydanie odborného stanoviska vo veci posúdenia zámeru dočasného vyrovnávacieho opatrenia, prezentovaného Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej ako „*Ministerstvo školstva*“). Konkrétne, ide o zámer vytvorenia rómskej národnostnej školy v obci Rakúsy.

Stredisko o. i. plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd¹. Na tento účel tiež monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona², poskytuje služby v oblasti ľudských práv, zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie, na požiadanie alebo z vlastnej iniciatívy vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania a vykonáva nezávislé zisťovania týkajúce sa diskriminácie.

Z obsahu podnetu a vyjadrenia Ministerstva

Ministerstvo, obec Rakúsy, Prešovská univerzita v Prešove a Asociácia škôl s vyučovaním rómskeho jazyka podpísali **21. júna 2024 Memorandum o spolupráci pri vytvorení pilotnej rómskej národnostnej základnej školy v obci Rakúsy** (ďalej ako „*Memorandum*“). S Prešovskou univerzitou v Prešove a s Asociáciou škôl s vyučovaním rómskeho jazyka³ bude Ministerstvo školstva konzultovať výber edukačných publikácií a zdieľať skúsenosti z ich využívania. Podľa čl. I ods. 2 písm. d) Memoranda: **Obec Rakúsy prijme a implementuje DVO⁴ smerom k zabezpečeniu chýbajúcich personálnych a materiálnych kapacít** (ďalej ako „*DVO*“). Jeho cieľom má byť vytvorenie podmienok na vznik a fungovanie prvej štátnej národnostnej rómskej školy na Slovensku.

Stredisko odoslalo Ministerstvu školstva 30. júla 2024 žiadosť o poskytnutie konkrétnych informácií k zámeru vytvorenia národnostnej rómskej školy. K jej doručeniu došlo o deň neskôr – **31. júla 2024**. Ministerstvo školstva doručilo Stredisku odpoveď **7. októbra 2024**.

¹ Ustanovenie § 1 ods. 2 zákona o zriadení Strediska.

² Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov.

³ O. i. aj metodická podpora.

⁴ Dočasné vyrovnávacie opatrenie podľa § 8a antidiskriminačného zákona.

V odpovedi odkázalo Stredisko na približne „5 rokov staré“ údaje z **Atlasu rómskych komunít 2019⁵** (ďalej ako „Atlas 2019“). V tom čase žilo na Slovensku približne 450 tisíc obyvateľov rómskeho pôvodu, pričom 60% z nich rozprávalo primárne rómskym materinským jazykom. Obec Rakúsy sa nachádza v okrese Kežmarok, v ktorom bola podľa Atlasu 2019 najvyššia koncentrácia rómskeho obyvateľstva na Slovensku (približne 30 %). Podľa údajov zo sčítania obyvateľov, domov a bytov **bola obec Rakúsy k 1. januáru 2021** obcou s druhým najvyšším podielom (74%) a piatym najvyšším počtom obyvateľov rómskej národnosti na území Slovenskej republiky (2365).

Podľa Ministerstva školstva je **právo na vzdelávanie príslušníkov rómskej národnostnej menšiny v rómskom jazyku dlhodobo obmedzené**. Jeho cieľom je zlepšiť v súčasnosti so samosprávou súčasný stav. Ministerstvo školstva identifikovalo znevýhodnenie zo samotnej absolútnej neexistencie tzv. národnostnej školy triedy v Slovenskej republike. **Údajným dôvodom štátnej intervencie v tejto oblasti má byť doterajšia neexistencia verejnej základnej školy s plnohodnotným vyučovaním rómskeho jazyka**. Príčinou má byť nedostatočný počet kvalifikovaných učiteľov, chýbajúce učebnice a „*logistické potreby*“.

V posudzovanom prípade ho s návrhom na zriadenie tzv. **pilotnej rómskej národnostnej školy údajne oslovila priamo obec Rakúsy** (ďalej ako „*Pilotný projekt*“), a to v Základnej škole s materskou školou Rakúsy 81, so sídlom: Rakúsy 81, 059 76 Rakúsy (ďalej v texte ako „*Základná škola*“). Žiačky a žiaci Základnej školy si podľa Ministerstva školstva „*nemôžu uplatniť svoje právo na vzdelávanie v jazyku národnostnej menšiny*“. Ide o školu s vysokým počtom žiakov. V jednotlivých ročníkoch je v priemere 6 tried⁶.

Primárnym cieľom vytvorenia rómskej národnostnej školy je odstránenie nerovnosti pri uplatňovaní základného práva na vzdelávanie v rómskom jazyku. Sekundárnym, zlepšenie dosahovaných výsledkov v oblasti vzdelávania (merateľných tzv. výstupovými meraniami). Podporou rómskeho národnostného školstva chce Ministerstvo školstva prispievať k zabezpečeniu kvalitnejšieho vzdelávania rómskym deťom v ich materinskom jazyku. Zákonní zástupcovia maloletých sa budú môcť rozhodnúť, či sa ich dieťa bude vzdelávať v národnostnej triede s vyučovaním rómskeho jazyka alebo v tzv. bežnej triede s vyučovaním slovenského jazyka.

Po spustení Pilotného projektu by mali byť v rómskom jazyku vzdelávaní žiaci a žiačky prvých ročníkov s garantovanou kontinuitou vzdelávania v rómčine v ďalšom ich štúdiu. „*Starší*“ by mali dokončiť základnú školu „*v bežnom režime*“, t. j. so slovenským vyučovacím jazykom. Vyučovací proces by mal prebiehať primárne v slovenskom jazyku, s tým, že žiaci budú vzdelávaní aj v predmete rómsky jazyk a literatúra a v rómčine by mali byť vzdelávané aj hudobná a výtvarná

⁵ Dostupné online aj na: <https://www.romovia.vlada.gov.sk/atlas-romskych-komunit/atlas-romskych-komunit-2019/?csrt=2134596735165978577>.

⁶ Z dostupných informácií, zverejnených online na webovom sídle: <https://zsrakusy.edupage.org/sprava/>.

výchova, vlastiveda, prvouka, etická alebo náboženská výchova⁷. Slovenský jazyk by mal byť vyučovaný metodikou cudzieho jazyka. Za predpokladu zriadenia viacerých tried s vyučovaním rómskeho jazyka **bude možné overovať** rôzne edukačné publikácie. Na základe toho **sa** po ukončení pilotnej fázy následne **vyberú** najvhodnejšie materiály pre nastupujúcich žiakov.

Základná škola plánuje podľa vyjadrenia Ministerstva školstva zaviesť bližšie nekonkretizované opatrenia na zvýšenie miery inklúzie a kompetencií detí vo výučbe.

V súvislosti s plánovaným zriadením rómskej národnostnej školy poukazuje Ministerstvo školstva na dve výzvy, ktoré plánuje riešiť prijatím DVO podľa § 8a antidiskriminačného zákona, s cieľom odstránenia, resp. zníženia nerovnosti rómskej menšiny v kontexte uplatňovania si práva na vzdelávanie v rómskom jazyku. Ide o:

- **aktuálne nedostatočný počet pedagógov** s požadovanou špecializáciou na vyučovanie *predmetu rómsky jazyk a literatúra* a ďalších *predmetov v rómskom jazyku* (ďalej ako „DVO I“).

Ministerstvo školstva plánuje v rámci DVO 1 návrh zmeny zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o pedagogických zamestnancoch“). Obsahom návrhu by mali byť úpravy kvalifikačných predpokladov pedagogických zamestnancov a dĺžky ich praxe, ktoré by tak súčasným, ako aj budúcim zamestnancom Základnej školy umožnili učiť v jazyku rómskej národnostnej menšiny. Popri pracovnom pomere by títo zamestnanci mali nadobudnúť potrebné vzdelanie na Prešovskej univerzite v Prešove. **Cieľom tohto opatrenia je**, aby sa študenti a študentky Prešovskej univerzity stali učiteľmi a učiteľkami Základnej školy, t. j. odstraňovanie znevýhodnenia rómskych žiakov a žiačok z obce Rakúsy v prístupe k vzdelávaniu, v kontexte ich práva na vzdelávanie v ich jazyku. **Vytvorenie rómskej národnostnej školy v Rakúsoch by podľa Ministerstva školstva zvýšilo mieru predpokladov zamestnania sa študentov a študentiek Prešovskej univerzity rómskej národnosti v pedagogickom odbore.**

K otázke primeranosti DVO 1 Ministerstvo školstva odkazuje na zákonné uznanie rómskej národnostnej menšiny z roku 1991, čo malo viesť k odstráneniu nerovnosti aj v oblasti pracovnoprávných vzťahov a vzdelávania. V roku 2008 bol rómsky jazyk uznaný za základný prostriedok rozvoja materinského jazyka, vzdelanosti a kultúrneho dedičstva

---

⁷ Základná škola by mohla využiť voliteľné hodiny na vyučovacie predmety, ktoré rozširujú a prehlbujú obsah predmetov zaradených do štátneho vzdelávacieho programu alebo vyučovacie predmety, ktoré si škola sama zvolí a sama si pripraví ich obsah, vrátane predmetov vytvárajúcich profiláciu školy, ako napríklad predmety rómske reálie a rómsku históriu.

Rómov. V roku 2011 vznikol na Prešovskej univerzite v Prešove Ústav rómskych štúdií, ktorý je súčasťou Centra jazykov a kultúr národnostných menšín. V roku 2019 akreditovalo Ministerstvo školstva nový študijný program pedagogického zamerania: **rómsky jazyk a literatúra - v študijnom odbore učiteľstvo akademických predmetov**, ktorý poskytuje Prešovská univerzita v Prešove⁸ ako jediná vysoká škola na Slovensku. **Ministerstvo sa domnieva, že absolventi momentálne nemajú možnosť uplatniť sa na pracovnom trhu vzhľadom k absencii rómskych národnostných škôl na území Slovenskej republiky.** Údajne, ani v prípade, keby sa všetci noví absolventi rozhodli vykonávať pedagogickú činnosť v obci Rakúsy, nebol by ich počet dostatočný na pokrytie potrebného počtu pedagogických zamestnancov v prvom ročníku.

Ministerstvo školstva zároveň **neidentifikovalo iné vhodné alternatívne opatrenie** potrebné na dosiahnutie cieľa.

- **neexistenciu edukačných publikácií v rómskom jazyku⁹**, schválených Ministerstvom školstva, resp. s vydanou doložkou v Registri edukačných publikácií¹⁰. Chýbajú aj učebné plány, vzdelávacie štandardy, odborná terminológia, koncepcia vyučovania, vzdelávací program, metodické materiály a pod. (ďalej ako „DVO 2“).

Podľa názoru Ministerstva školstva, príčinou tohto stavu je jednak nedostatok autorov, prekladateľov a recenzentov, ovládajúcich rómsky jazyk, ako aj nezáujem vydavateľstiev vydávať edukačné publikácie z dôvodu limitovaného dopytu **súvisiaceho s absenciou rómskych národnostných škôl**. Posúdenie súladu potenciálnej edukačnej publikácie v rómskom jazyku s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania, ako aj so štátnym vzdelávacím programom, resp. posúdenie didaktických a etických kritérií, je údajne z dôvodu neznalosti rómskeho jazyka zodpovedných osôb, zamestnancov Ministerstvom školstva priamo riadenej organizácie, problematické, až nemožné.¹¹

Z dôvodu krátkosti času by prostriedkom k dosiahnutiu cieľa DVO 2 mali byť dostupné edukačné publikácie, ktoré Ministerstvo školstva doposiaľ neschválilo (minimálne

⁸ Metodicky podporuje vznik národnostnej školy v Rakúsoch.

⁹ Doposiaľ bol v rámci projektu „Spolu s Rómami dosiahneme viac“ jednorazovo podporený vznik prvých rómsko-slovenských čítaniek, pracovných zošitov, učebníc, slovníkov a metodických usmernení, ktoré môžu byť použité ako učebné materiály. Edukačné publikácie boli využívané len na neštátnych školách alebo v rámci nepovinných záujmových krúžkov.

¹⁰ Dostupný online na: <https://www.minedu.sk/register-edukacnych-publikacii/>. Vydanie doložky je podmienkou využívania edukačnej publikácie na vzdelávanie v školách. Doložka môže byť vydaná aj v prípade, keď sa v registri recenzentov nenachádza spôsobilý recenzent. Za vypracovanie schvaľovacieho protokolu zodpovedná v takom prípade výlučne príslušná priamo riadená organizácia Ministerstva školstva.

¹¹ Ministerstvo školstva zároveň poukazuje na potrebu úpravy postupu schvaľovania a používania edukačných publikácií upraveného v § 13 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej ako „školský zákon“) a smernicou ministerstva č. 1/2022 o edukačných publikáciách (ďalej ako „smernica o edukačných publikáciách“).

v rozsahu vyučovacieho predmetu rómsky jazyk a literatúra). Zriadenie prvej pilotnej štátnej rómskej národnostnej školy je podľa Ministerstva školstva príležitosťou na overovanie a testovanie rôznych edukačných publikácií, na základe ktorého možno pripraviť komplexné odporúčania pre systémové zmeny a predložiť tie najvhodnejšie edukačné publikácie na schválenie. Konkrétne materiály budú predložené na schválenie a vydanie doložky na základe odporúčaní pedagogických zamestnancov pracujúcich s danými edukačnými publikáciami, ako aj nezávislých kvantitatívnych analýz vzdelávacích výsledkov.

Cieľom DVO 2 by malo byť aj **zabezpečenie kvalifikovaných recenzentov a odborných zamestnancov v Ministerstvom školstva priamo riadenej organizácii. Počas doby testovania (do roku 2030)** budú identifikovaní kvalifikovaní recenzenti a budú zaškolení alebo nanovo zamestnaní odborní zamestnanci takejto organizácie, ktorí budú spôsobilí kvalifikovane posúdiť na schválenie predložené edukačné publikácie v rómskom jazyku.

Ministerstvo školstva uvažuje o **zriaďovaní obdobných štátnych rómskych národnostných škôl v iných lokalitách iba v prípade kladných výsledkov** testovania. Za účelom monitorovania efektivity opatrenia bude počas celej doby realizácie Pilotného projektu **pravidelne zbierať dáta**¹² v spolupráci s nezávislým externým partnerom a reportovať Stredisku výsledky.

Navrhovaná doba trvania oboch dočasných vyrovnávacích opatrení je 6 rokov¹³ od ich podpísania všetkými stranami Memoranda, resp. do odstránenia nedostatku chýbajúcich personálnych a materiálnych – edukačných kapacít Základnej školy. Cieľom je dosiahnutie takého stavu, aby si každý žiak, resp. každá žiačka rómskej národnosti Základnej školy mohli uplatniť právo na vzdelávanie v rómskom jazyku.

Ministerstvo školstva chce **Pilotný projekt**, zahŕňajúci obe dočasné vyrovnávacie opatrenia, **realizovať komplexne**, t. j. v podobe komunikačnej¹⁴, materiálnej a odbornej podpory. Mal by byť podporou samosprávy Základnej školy, rol žiakov a žiačok, ako aj ich zákonných zástupcov. Projekt by mal zahŕňať aktivity s rodičmi žiakov a inými relevantnými aktérmi. Základná škola a obec Rakúsy by mali byť zároveň súčasťou **národného projektu Príležitosť pre všetkých**,

¹² Napr. o spokojnosti pedagogických zamestnancov s edukačnými publikáciami, ale aj o vzdelávacích výsledkoch žiakov, vyučovaných za využitia rôznych publikácií.

¹³ Ministerstvo školstva považuje 6 rokov za dostatočné obdobie na vyhodnotenie výsledkov monitorovania projektu. Prví žiaci pilotnej rómskej národnostnej školy sa budú môcť v piatom ročníku základnej školy zúčastniť externého celoslovenského Testovania 5, ktoré zabezpečí **Národný inštitút vzdelávania a mládeže**.

¹⁴ Ministerstvo školstva má záujem v uvedenej veci komunikovať s miestnou marginalizovanou rómskou komunitou na úrovni samosprávy, ktorá je v nej početne zastúpená. Komunikovať plánuje aj s plánovanou novozriadenou Radou rodičov Základnej školy, ktorá bude reprezentovať záujmy zákonných zástupcov žiakov a s tzv. **riadiacim výborom projektu**, v ktorom bude zabezpečená aj relevantné zastúpenie osôb z miestnej rómskej komunity (nad rámec rodičov súčasných žiakov).

prostredníctvom ktorého Ministerstvo školstva podporí **rovný prístup ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu pre každé dieťa a každého žiaka, najmä zo sociálne znevýhodneného prostredia**¹⁵. Základná škola má byť „zapojená“ aj **do programu Emocionálny Kompas**¹⁶. Pedagogických zamestnancov plánuje Ministerstvo školstva podporiť zabezpečením **prístupu k webinárom Teach Next, prevádzkovaných občianskym združením Manageria** (ďalej ako „*Manageria*“) ¹⁷.

Obec Rakúsy nemá v súčasnosti ani dostatočné priestory (technicky vyhovujúce) **na vzdelávanie miestnych detí. Na tento účel užíva:**

- **tzv. kmeňovú budovu** (s administratívou), situovanú na adrese: Rakúsy č. 81;
- **budovu „v osade“**, situovanú na adrese: Rakúsy č. 260;
- **priestory v budove v meste Kežmarok** (približne 8,5 km vzdalenej od Obce Rakúsy), situovanej na adrese: Pradiareň č. 1;
- **ďalšie dva priestory vyčlenené pre materskú školu** v budovách, situovaných na adresách: Rakúsy č. 462 a Rakúsy č. 55.

Vzdelávanie prebieha v tzv. dvojzmennej prevádzke, čo má mať vplyv na kvalitu výučby, dosahované výsledky, fungovanie školského klubu detí, či dochádzku. **Ďalším cieľom Pilotného projektu je odstránenie dvojzmennej prevádzky dobudovaním priestorových kapacít v rámci osobitnej projektovej výzvy**¹⁸, t. j. prostredníctvom osobitného projektu.

Rôzne nezávislé organizácie, **vrátane externého zahraničného výskumného inštitútu**, budú pravidelne monitorovať, overovať a vyhodnocovať priebežné výsledky plnenia cieľov Pilotného projektu prostredníctvom rôznych nástrojov¹⁹. Zamerajú sa hlavne na dopady vyučovania v rómskom jazyku (vrátane výsledkov používania edukačných publikácií) na úroveň poskytovaného vzdelávania, vrátane otázok záujmu a spokojnosti žiakov a ich zákonných zástupcov s účasťou vo vzdelávacom prúde s výučbou rómskeho jazyka, ako aj meranie čitateľskej a matematickej gramotnosti, kvality vyučovania, ako aj klímy a motivácie žiakov²⁰. **Priebežné výsledky budú komunikované s vedením Základnej školy, obcou Rakúsy, bližšie neurčeným analytickým útvarom Ministerstva školstva a so širokou odbornou verejnosťou** za účelom zabezpečenia transferu zistení a nastavenia vzdelávacích politík na základe empirických výsledkov.

¹⁵ Informácie dostupné online na: <https://portal.itms21.sk/vyhlasena-vyzva/?id=3514>.

¹⁶ Informácie dostupné online na: <https://emocionalnykompas.sk/programy/>.

¹⁷ Informácie dostupné online na: <https://teach.sk/teach-next/>.

¹⁸ Bližšie informácie sú dostupné online na: <https://www.minedu.sk/vyzva-na-odstranenie-dvojzmennej-prevadzky-zakladnych-skol/>.

¹⁹ S osobitným zameraním na študijné výsledky, dochádzku a mieru predčasného ukončenia povinnej školskej dochádzky.

²⁰ Meranie zabezpečí Manageria.

Z relevantnej právnej úpravy

V úvode právneho posúdenia zámeru prijatia DVO 1 a DVO 2 Stredisko akcentuje skutočnosť, že neposudzuje prax, ani konanie, ktoré by mohlo vykazovať znaky diskriminácie, ale **súladi zámeru Pilotného projektu, vrátane DVO 1 a DVO 2, s antidiskriminačným zákonom, v prípade jeho implementácie.**

Definičné znaky zásady rovného zaobchádzania, resp. zákazu diskriminácie vymedzuje najmä antidiskriminačný zákon. Ide (kumulatívne) o:

- menej priaznivé zaobchádzanie, ku ktorému dochádza v rámci ustanovených oblastí právnych vzťahov (pracovnoprávne a obdobné právne vzťahy, sociálne zabezpečenie, poskytovanie zdravotnej starostlivosti, tovarov, služieb a vzdelávania²¹);
- demonštratívny výpočet zakázaných motívov menej priaznivého zaobchádzania (aj domnelých);
- formy diskriminácie;
- vylúčenie zákonom ustanovených prípadov prípustného menej priaznivého zaobchádzania;
- vylúčenie skutočnosti, že ide o dočasné vyrovnávacie opatrenie.

Diskrimináciou nie je dočasné vyrovnávacie opatrenie, ktoré smeruje k odstráneniu nerovnosti s cieľom zabezpečenia rovnosti príležitostí v praxi. Oprávnenou osobou na jeho prijatie je každá právnická osoba. **Opatrenie smeruje k odstraňovaniu nerovností vyplývajúcich z dôvodov:**

- rasového alebo etnického pôvodu,
- **príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine**,
- rodu,
- pohlavia,
- veku,
- zdravotného postihnutia

Dočasnými vyrovnávacími opatreniami sú aj **opatrenia smerujúce k vytváraniu rovnosti v prístupe k zamestnaniu a vzdelávaniu prostredníctvom:**

- cielených prípravných programov pre príslušníkov znevýhodnených skupín alebo
- šírenia informácií o týchto programoch alebo o možnostiach uchádzať sa o pracovné miesta alebo miesta v systéme vzdelávania

---

²¹ Zásada rovnakého zaobchádzania sa v uvedených oblastiach uplatňuje len v spojení s právami osôb ustanovenými osobitnými zákonmi.

Dočasné vyrovnávacie opatrenia môžu byť prijaté, ak:

- existuje preukázateľná nerovnosť,
- cieľom je zníženie alebo odstránenie tejto nerovnosti,
- sú primerané na dosiahnutie stanoveného cieľa,
- sú nevyhnutné na dosiahnutie stanoveného cieľa.

Opatrenia môžu byť implementované len **dočasne**, t. j. do stavu odstránenia nerovnosti, resp. dosiahnutia stanoveného cieľa.

Právne posúdenie zámeru

Diskrimináciou by podľa Ministerstva školstva nemalo byť opatrenie spočívajúce v cielenej príprave študentov a študentiek Prešovskej univerzity na zamestnanie na Základnej škole, kde by výučbou v rómskom jazyku prispeli k odstraňovaniu nerovností rómskych žiakov a žiačok v prístupe k vzdelávaniu v jazyku ich národnostnej menšiny. Vytvorili by sa tým predpoklady na odstránenie stavu nedostatku personálnych kapacít osôb údajne potrebných na výučbu v rómskom jazyku.

Diskrimináciou by podľa Ministerstva školstva nemalo byť opatrenie spočívajúce vo vytvorení rómskej národnostnej školy o. i. na účely overovania a testovania rôznych edukačných publikácií, na základe ktorého možno pripraviť komplexné odporúčania pre systémové zmeny a predložiť tie najvhodnejšie edukačné publikácie na schválenie Ministerstvu školstva. Sekundárnym cieľom by malo byť zabezpečenie kvalifikovaných recenzentov a odborných zamestnancov v Ministerstvom školstva priamo riadenej organizácii počas „*doby testovania*“.

Spoločným cieľom oboch opatrení by malo byť sprístupnenie vzdelávania v rómskom jazyku žiakom a žiačkam Základnej školy. Stredisko tento cieľ stotožňuje s primárnym cieľom Pilotného projektu, ktorého súčasťou by mali byť obe dočasné vyrovnávacie opatrenia, čo pôsobí v celom kontexte posudzovaného zámeru máťúco a právne „*netransparentne*“. Názor Strediska posilňuje skutočnosť, že prijímateľom oboch dočasných vyrovnávacích opatrení má byť obec Rakúsy, ktorej postavenie sa Stredisku javí ako „*použitie prostriedku na dosiahnutie zámeru Ministerstva školstva*“. Keďže tak Ministerstvo školstva, ako aj obec Rakúsy sú právnickými osobami, v oboch prípadoch by dočasné vyrovnávacie opatrenia prijala oprávnená osoba. Všetky opísané ciele sú podľa právneho názoru Strediska nielen legitímne, ale aj žiadúce vo vzťahu k zlepšeniu stavu prístupu rómskych detí k vzdelávaniu. **Samotné ciele zámeru Stredisko nespochybňuje a sú v súlade s antidiskriminačnou legislatívou.** Otázne zostáva, či by takýto súlad vykazoval samotný Pilotný projekt ako celok, vrátane zamýšľaných dočasných vyrovnávacích opatrení.

K prípadnému kumulatívne splneniu podmienok prijatia dočasných vyrovnávacích opatrení (Pilotný projekt + DVO 1 + DVO 2):

- **existencia preukázateľnej nerovnosti**

Samotná skutočnosť, že žiaci a žiačky rómskej národnostnej menšiny Základnej školy sa nemôžu vzdelávať v jazyku svojej národnostnej menšiny predstavuje preukázateľnú nerovnosť v prístupe k vzdelávaniu. K otázke preukázateľnosti nerovnosti v prístupe k zamestnanosti Rómov a Rómok existujú viaceré výskumné dáta – indikátory nerovnosti. Stredisko však apeluje predovšetkým na reálneho prijímateľa dočasných vyrovnávacích opatrení, aby mal tieto dáta zhromaždené ešte pred implementáciou takýchto opatrení a nevyvodzoval hodnotiace súdy k otázke preukázateľnosti existujúcej nerovnosti z vlastných domnienok. Relevantné dáta sú potrebné aj k posúdeniu otázky vyššej miery exponovanosti a zraniteľnosti príslušníkov a príslušníčok rómskej národnostnej menšiny v oblasti vzdelávania (dlhodobé zadokumentované segregáčne praktiky predovšetkým na území východného Slovenska) a v oblasti predzmluvných individuálnych pracovnoprávných vzťahov, a to v porovnaní s inými národnostnými menšinami, žijúcimi na území Slovenskej republiky.

- **cieľom je zníženie miery alebo odstránenie tejto nerovnosti**

Všetky Ministerstvom školstva opísané ciele Pilotného projektu a zamýšľaných dočasných vyrovnávacích opatrení sa Stredisku samé o sebe javia legitímne a legálne, t. j. aj v súlade s antidiskriminačnou legislatívou²².

- **opatrenia sú primerané na dosiahnutie stanoveného cieľa**

K otázke primeranosti zamýšľaných dočasných vyrovnávacích opatrení sa Ministerstvo školstva vyjadrilo iba vo vzťahu k DVO 1. Ide však o zjavne nesprávnu interpretáciu tejto podmienky.

Zákonné uznanie rómskej národnostnej menšiny, resp. uznanie rómskeho jazyka za základný prostriedok rozvoja materinského jazyka, vzdelanosti a kultúrneho dedičstva Rómov, vznik Ústavu rómskych štúdií, akreditácia nového študijného programu pedagogického zamerania rómsky jazyk a literatúra - v študijnom odbore učiteľstvo akademických predmetov nemá z povahy veci žiadnu spojitosť s otázkou primeranosti opatrení na dosiahnutie sledovaného cieľa.

---

²² Vid' úvodnú časť právneho posúdenia.

Podľa právneho názoru Strediska, ak existuje riziko vzniku tried s výlučne rómskym zastúpením, tak Pilotný projekt vytvára predpoklady na nepriamu diskrimináciu rómskych žiakov a žiačok základnej školy, kedy sa v Pilotnom projekte opísaná prax a prostriedky na dosiahnutie inak legitímnych cieľov navonok síce javia neutrálne (nešpecifikované plánované inkluzívne činnosti dokumentujú nepripravenosť), avšak vo výsledku môžu byť príčinou segregácie – t. j. protiprávneho stavu. **Išlo by teda o neprimerané opatrenia na dosiahnutie sledovaného, inak legitímneho a legálneho, cieľa, resp. cieľov.**

Otázka primeranosti dočasných vyrovnávacích opatrení je vo všeobecnosti požiadavkou na zabezpečenie záruk nezhoršenia situácie osôb, ktoré nie sú cieľovou skupinou opatrení vo vzťahu k vzdelávaniu, či zamestnaniu. V prípade, ak ide o závažné prejavy systémovej nerovnosti, môže ísť aj o prísnejšie opatrenia, avšak nikdy nie také, ktoré by mali negatívny dopad na príležitosti v praxi osôb, ktorých zlepšenie životnej situácie nie je cieľom opatrení.²³ Ministerstvo školstva, ani potenciálny prijímateľ dočasných vyrovnávacích opatrení – obec Rakúsy, sa k otázke primeranosti prostriedkov na dosiahnutie cieľa vôbec nevyjadřili. **Z toho dôvodu a vzhľadom na vyššie uvedenú argumentáciu, tak Pilotný projekt, ako ani DVO 1 a DVO 2 nemožno považovať za dočasné vyrovnávacie opatrenia.**

- **opatrenia sú nevyhnutné na dosiahnutie stanoveného cieľa**

V otázke nevyhnutnosti Stredisko konštatuje, že žiadna zo strán Memoranda nepreložila relevantné údaje a informácie k posúdeniu otázky, či vytvorenie rómskej národnostnej školy je nevyhnutné na dosiahnutie všetkých deklarovaných cieľov, vrátane deklarovaného primárneho cieľa zmiernenia nerovnosti rómskej menšiny v kontexte uplatňovania si práv na vzdelávanie v rómskom jazyku. Z tohto dôvodu Stredisko konštatuje, že **deklarované opatrenia nespĺňajú podmienku nevyhnutnosti v kontexte dočasných vyrovnávacích opatrení.**

Stredisko považuje za problematickú (z hľadiska súladu s § 8a antidiskriminačného zákona) aj otázku **vymedzenia dočasnosti vyrovnávacích opatrení, ktorých implementácia by nemala byť ohraničená časovými jednotkami, ale dosiahnutím stanovených cieľov, čo vyplýva aj zo zákonom ustanovenej podmienky primeranosti týchto opatrení²⁴.**

---

²³ *International perspectives on positive action measures: a comparative analysis in the European Union, Canada, the United States and South Africa / European Commission Directorate-General Employment Social Affairs and Equal Opportunities*. OOPEC. 2009, s. 26. Dostupné online na: <https://ap1.sib.uc.pt/handle/10316.2/113220>.

²⁴ *International perspectives on positive action measures: a comparative analysis in the European Union, Canada, the United States and South Africa / European Commission Directorate-General Employment Social Affairs and Equal Opportunities*. OOPEC. 2009, s. 26. Dostupné online na: <https://ap1.sib.uc.pt/handle/10316.2/113220>.

V prípade, ak by nastala situácia, že príjemcom DVO 1 a DVO 2 bude *de iure* obec Rakúsy a *de facto* Ministerstvo školstva, je ďalším problémom nesystémový prístup k riešeniu odstránenia nerovnosti, resp. zabezpečenie príležitostí v praxi, keďže ústredný **orgán štátnej správy v oblasti vzdelávania by mal zavádzať systémové opatrenia, t. j. nie v konkrétnej škole**. V takom prípade vyžaduje koncept dočasných vyrovnávacích opatrení systémové a prierezové opatrenia teritoriálne aplikovateľné na celé územie Slovenskej republiky tam, kde existuje preukázateľná nerovnosť a zároveň sú splnené všetky ďalšie zákonné podmienky prijatia dočasných vyrovnávacích opatrení.

Stredisko tiež konštatuje, že **dočasné vyrovnávacie opatrenia nemôžu byť, tak ako je tomu v prípade posudzovaného zámeru, nielen prezentované, ale najmä implementované ako testovanie, t. j. vo význame testovania prostriedkov** (vrátane zamýšľanej zmeny všeobecne záväzných právnych noriem právnej sily zákona) **na odstránenie nerovností za účelom zabezpečenia rovností príležitostí v praxi**²⁵.

Záver

Podľa právneho názoru Strediska, vzhľadom na vyššie uvedené argumenty, nebol by doposiaľ²⁶ prezentovaný zámer Pilotnej národnostnej rómskej školy v Rakúsoch v prípade jeho implementácie v súlade s § 8a zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov. V prípade jeho implementácie by išlo o prax v rozpore s imperatívom zákazu diskriminácie v zmysle obsahu zákonnej povinnosti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania.

S pozdravom

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka

---

²⁵ Doplnujúco a kontextovo vzhľadom k prezentovaným zámerom legislatívnych úprav vo vzťahu k DVO 1: Podľa ustanovenia § 2 ods. 2 písm. a) zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vyváženosť právneho poriadku predpokladá zosúladenie všetkých jeho súčastí a súčasne súlad právneho predpisu s právnym poriadkom tak, že dosahovanie cieľov sledovaných jedným právnym predpisom nebráni alebo nesťažuje dosahovanie cieľov sledovaných iným právnym predpisom. Podľa § 4 ods. 2 zákona o tvorbe právnych predpisov: „*právny predpis ustanovuje práva a povinnosti tak, aby dotvárali alebo rozvíjali sústavu práv a povinností v súlade s ich doterajšou štruktúrou v právnom poriadku a nestali sa vzájomne protirečivými.*“ Dočasným vyrovnávacím opatrením tak nemôže byť opatrenie, ktoré nie je v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

²⁶ K 19. novembru 2024.